

Hogyan lehet valaki jó prédikátor?

(Felolvasás a kolozsvári unitár. teol. akadémia ifjusága előtt.)

Nem a jó prédikáció irás, hanem a jól prédikálás feltételeiről és kellékeiről szeretnék eszmecserét folytatni. Ez pedig nem mindegy. Már csak azért sem, mert lehetőségei sem egyformán adóttak. Lehet valaki jó prédikátor, pedig nincs sem ideje, sem alkalma arra, hogy író is lehessen. Az íráshoz ugyanis nyugodalom, elmélyedhetés, anyagi gondatlanság és a mindennapi élet apró-cseprő bajaitól, zaklatásaitól való mentesség kívántatik meg, szóval valami olyan állapot, mi a tárgyban való teljes elmélyülést lehetővé teszi. Ez pedig különösen a falun lakó lelkészek 90 százalékánál hiányzik. Az is lehetetlenség, hogy egy lelkész minden egyes alkalomra, legyen az akár vasárnapi, akár ünnepi istentisztelet, akár keresztelési, esketési, vagy temetési functio — teljesen kidolgozott, önálló beszédet írhasson. Ehhez — beszámítva az előbb említett szükségszerű feltételeket — az elmének oly nagy fokú termékenysége volna szükséges, milyennel talán senkisé is dicsekedhetik. Bizonyosságom erre az, hogy az egyházi élet legkiválóbb, legelismertebb prédikátorai — beleértve az összes felekezeteket — egy életen keresztül folytatott ily irodalmi munkásságukat bele tudjuk foglalni 1—2, legtovább 3—4 kötetbe. Ennek az a magyarázata, hogy az élet egyéb elfoglaltságai között lehetetlenség még a kiválasztottak számára is a minden alkalommal való eredetiség, önállóság s ezen eredeti és önálló gondolatoknak még ráadásul irott formába való öntése. Így önkéntelenül, de szükségszerűleg nyomul előtérbe minden lelkészben a prédikátor a prédikáció író felett. Prédikátornak kell lennie minden lelkésznek s lehet is, de író, minden alkalommal nem lehet, mert nem tud lenni. Ehhez sokszor a hangulat sincsen meg. Már pedig leülni és török-szakad mindenáron, minden alkalomra papírra izzadni egy prédikációt, nem sok értelme van s hatása sem lehet. Ennél többet ér, a gyülekezetre is épí-

több hatású egy teljesen idegen jó író, jó és megfelelő gondolatainak az interpretálása.

Végeredményében ugyanis nem az írott, hanem az elmondott prédikáció a lényeges: amaz csak holt betű, hiszen közönségünknek nem áll módunkban sokszorosítva a kezébe adni, emez pedig lehet élő, életető és építő erő, mely termékenyít.

Mielőtt a jó prédikátorság boncolgatásába kezdenék, hangsúlyozni kívánom, hogy e tárgyat nem akarom homilétikai szempontból fejtegetni. Ebből a szempontból a szükséges irányelvet bőven van alkalmuk theologiai éveik alatt megjegyezni, hiszen arra illetékes tényezők körültekintő alaposággal rá vezetik Önöket a szónoklás szabályai, a beszédformák útvesztői, a stiláris kidolgozás módszerei, a szónoki fogások sokfélesége mindenikébe. E téren én nemcsak új elvek lefektetője, de még a régiek kiegészítője sem akarok lenni. E részben különben — úgy vélem — nem is várnak tőlem irányítást, hanem inkább az életben tapasztalt néhány körülményre való rámutatást kívánnak.

1. Én pl. ahoz, hogy valaki jó prédikátor lehessen — legelső sorban is világért sem a tudományos rákészültséget tartom főkövetelménynek, hanem a *lelki disponáltságot*. Nevezhetném hivatásérzetnek is, prófétai elhivatásnak is, de nevezzük akárminek, az az egy bizonyos, hogy anélkül — összehordhatjuk a tudásnak minden kincsét, betanulhatjuk a szónoklás minden betanulható fogását, leszállhatunk gondolatokért a tengerek mélységébe, fölrepülhetünk hangulatos kifejezésért akár a csillagos égi: mégsem leszünk jó prédikátorok, mert hiányozni fog legragyogóbb beszédeinkből is a lélekhez szóló lélek, a szívhez beszélő szív, a lelkünkben kisarjadó igazság, melyet először a szónoknak magának kell megélnie, önmagának kell megértenie; az az igazság, mely csak így tud meggyőzni és magávat ragadni, mely csak így tud akaratot megindítani és a cselekedetek minkamezejére állítani; hiányozni fog a szívünkben kiáradó melegség, az a tűz, mely gyújtani tud, sziveket forrosít és borít lángba. A gondolatok szépsége még nem elég a hatáshoz, a legszebb gondolat is csak akkor hat, ha lélekből fakad, ha az interpretálón látszik, hogy e gondolat nála lelki élmény volt, sőt még a leghangulatosabb, a kifejező formák minden szépségétől duzzadó beszéd sem hat mindig, csak akkor, ha nem az látszik meg a beszéden, hogy az illető prédikátor belelovagolta, belegyakorolta vagy jobban mondva beleerőszakolta magát e hangulatba, hogy szépen beszélhessen, hanem csak úgy gyakorolhat hatást, ha az látszik, hogy a szónokban, szívében benne élt ez a gondolat, benne élt annyira, hogy kikívánkozott belőle, de úgy, hogy még nem akarva is el kellett volna mondania, ki kellett volna ömlenie a benne felhalmozódott hangulatnak. Én úgy képelem el,

hogy a hétköznapok alatt, az úgynevezett csendes órákban, mindig meg kell termékenyülnie úgy a szívnek, mint a léleknek. Ez a megtermékenyült szív és lélek aztán csirába indul, nőni, fejlődni kezd, s minden egyes ünnepi alkalomra aztán szépen kinő, kivirágzik, gyümölcsöt terem. Virágot nyit minden vasárnap, mely kedvességével, bájával, illatával, hangulatával elbájol, megragad, hangulatot ébreszt; gyümölcsöt hoz, mely színével, zamatjával, tápláló voltával az igazságnak melegít. A léleknek mindig meg kell bennünk szülnie egy örök igazságot, mely ellenállhatatlanul törekszik kifelé, tör ajkainkra, vágy szóvá lenni, a szív pedig a benne levő örök hangulatforrásból színt ad e szónak, hangulattal telíti meg. Ha tehát követelményül állítjuk fel, hogy aki lelkészi pályára lép, az hivatásérzetből s ne csupán kenyérkereseti vágyától indítva lépjen arra, különben e pálya számára csak gyötrelmet jelentő igává változik, ez elv az összes lelkészi tevékenységek közül a predikátori, az ígehirdetői munkára áll leginkább. Egyéb munkakörbe kellő jóakarattal és igyekezettel még lehet eredményes munkát végezni a lelki disponáltság nélkül is, de itt nehezen.

2. Második főkövetelménynek tartom a *lelkész környezetének* — nem a családi szűkebb környezetnek, hanem annak a környezetnek, melyet a lelkész számára hívei jelentenek, — *alapos, gondossággal való megismerését, kitanulmányozását.* Mert a lelkészt körül vevő híveknek, hallgatóknak, nem csak vidékenkint, hanem gyülekezetenkint is, más és más a gondolkozása, lelkiállapota, kívánsága, vágya, érzés- és gondolatvilága. Akárhányszor lehet látni gyülekezeteket, melyek földrajzi elhelyezkedésünket tekintve, közvetlen egymás mellett élnek, s a fennebbiek tekintetében óriási eltolódások, különbségek vannak közöttük. Tehát a lelkész előtt nemcsak annak a megkülönböztetésnek lehet és szabad szem előtt állania, mit általánosságban csak így szoktunk kifejezni, hogy más a városi s más a falusi közönség, az intelligens és nem intelligens hallgatóság, hanem a prédikátornak a felszín alá is be kell tekintenie s nemcsak a szembetűnő, hanem a szemmel nem látható lelki és érzésszerű különbségekre is figyelemmel kell lennie, különben azzal a jónak hitt beszéddel, melyet sikerrel előadott volna egyik gyülekezetnél, a másiknál csak rontani ha fog. Egyik gyülekezetnek a lelki világa olyan, hogy a legkisebb intés, a legelhalóbb hívó szó is elég arra, hogy rezgésbe hozza a léleknek és szívnek húrjait s erősebb kifejezésekkel teli beszéd csak sértene és elidegenítene.

Viszont egy másiknál villámló, menydörgő viharra van szükség, megrázó képek elvonultatására a lélek szemei előtt, különben soha el nem fogja érni a szónok a hatást.

E követelmény betartásánál tehát figyelembe kell venni nemcsak

az egyes gyülekezetek értelmi nivója közötti különbséget, hanem a gondolkozásmód, érzésvilág különbözőségeit is.

Hogy ezen követelmény betarthatása nem adódik mindjárt a gyülekezetbe lépés kezdetén, az nagyon természetes. Nem már csak azért, mert mielőtt ide érne a lelkész, a hívek lelki életével, érzésvilágával, gondolkozásmódjával alaposan tisztába kell lennie. Ez pedig csak a cura pastoralisnak már a pálya kezdetén való odaadó gyakorlásával érhető el. Ezt elérendő, különösen szükséges, hogy állomáshelyük elfoglalása után mindjárt kezdjék meg a hívek látogatását s igyekezzenek megismerni gondolkozásmódjukat, lelki életüket, értelmi nivójukat, érzésvilágukat, mert míg ezzel nem lesznek rendbe, addig mindig hiányozni fog egy sarkalatos feltétel ahoz, hogy gyülekezetükben jó és kedvelt prédikátorok legyenek.

Azt el kell ismernem, hogy midőn ezt meg akarják valósítani, megtörténhetik, hogy szakítaniok kell, sőt talán ellentétbe is kerülnek a szónoklás felállított kihatárolt formáival, az azt megállapító szabályokkal, hogy gyülekezetük speciális természetéhez alkalmazkodhassanak, azonban ezt is meg kell tenniök, mert hiszen Önök előtt nem az kell, hogy főprincipium gyanánt álljon, miszerint a tanult és jónak ítélt beszédformákhoz, szabályokhoz merev ragaszkodással hozzá forrjanak, hanem az, hogy azon állomáson, hol Isten egy nyájnak, egy gyülekezetnek az építését Önökre ruházta, azt az építést az adott lehetőség szerint régrehajtsák, hogy ne távoli, ne külső, hanem közeli, belső sikert biztosítsanak.

3. Ezzel a követelménnyel kapcsolatban áll egy másik: *beszédjeiknek örök aktualitása, alkalomszerűsége*. Ez is csak úgy érhető el, ha híveik lelkivilágát alaposan ismerik. Ezért hangsúlyoztam az előbb, hogy a jó prédikátornak, jó lelkipásztornak, gondviselőnek, hívei alapos ismerőjének kell lenni s ezért mondom, hogy e követelményhez való ragaszkodás szoros kapcsolatban van az előbbivel. Én pedig ezt tartom a jó prédikátorság legelső rangú feltételének. Ha azok akarnak lenni önök, erre kell legtöbb gondot fordítsanak, mert ebben áll a siker titka. Itt bosszúlja meg magát leginkább az, ha valaki pusztán kenyérkereseti, megélhetési eszköznek tekinti pályáját. És pedig sajnos, nem az egyénen, hanem a gyülekezeten bosszúja meg. Az ilyen lelkészek megelégsznek azzal, hogy úgy ahogy, valahogy túlesnek a vasárnapi istentiszteleten. Elővesznek egy beszédet s elmondják. De azzal keveset, vagy éppen semmit sem törődnek, vajon ez a beszéd ott és akkor helyén és idején való volt e? Aztán csodálkoznak azon, ha templomuk a népesevés helyett elnéptelendik. Miért, ha az amugy is oly sok, ebben közremunkáló külső körülményekhez beszédjük aktualitásának hiányával maguk is nagyban hozzájárulnak? A jó prédikátornak minden beszéde olyan kell, hogy

legyen, melyet csak ott és akkor lehet elmondani, de ott és akkor *el kell* mondani. Szóval aktuálisnak, alkalomszerűnek.

Mert hiába és ok nélkül állítjuk azt, hogy a hívekkel ezen a téren semmire sem lehet menni, hogy el vannak szokva a templomtól, hogy a lelkeszi munkának többé nem elsőrangú tere a templom, alkalma az istentisztelet, hogy a hívek lelkéből kiapadt a szomjuság, az éhség, mely enyhítésre és táplálásra vár, mert az csak részben, vagy talán még részben sem igaz. A hívő lélek bizony szomjas, bizony éhes. Csakhogy ha nem azzal, nem olyan itallal és eledellel akarjuk megelégtetni, amilyenre vár, ne csodálkozzunk, ha nem veszi el, vagy ha el is, csak immel-ámmal.

A jó lelkipásztornak, ki jó prédikátor is akar lenni, nem szabad kimélnie, sajnálnia sem az időt, sem a fáradságot, hogy híveinek a lelki éhségéről és szomjuságáról tudomást, tapasztalatot szerezhessen. Ha látja, hogy éhsége és szomjusága az ő legjobb meggyőződése szerint való, azt igyekezzék kielégíteni, ha pedig azt veszi észre, hogy azzal ellenkezik, akkor se féljen hozzá nyúlni, kezdje boncolgatni, elemezni mutasson rá, hogy az nem az örök értékek utáni vágy: éhség, szomjuság, mutasson rá, hogy az a lelkére káros, mutasson fel értékesebb életcélokat s győzze is meg őket arról. De akár egyezték híveinek vágya az lelkének vágyaival, akár ellentétben álljon azzal: ne hanyagolja el, ne keressen hívei lelkétől idegen, őket nem érdeklő tárgyat, mert csak ront — még ha különben szép és jó volna is, — hanem bátor lélekkel nyúljon hozzá és foglalkozzék a hívei lelkében viharzó kérdésekkel és legyen meggyőződve, hogy egyszer sem téveszti el a kívánt hatást. Hogy ezt hogy tegye, miként kezdjen hozzá, arra sok és egymástól különböző mód van, de mindenik abban kulminálódik, hogy foglalkozni kell a hívekkel. Még azt sem tartom meg nem engedhetőnek, hogy a templomozás után csaknem minden helyen szokásos rövid beszélgetések keretében igyekezzék megtudni, vajjon hogy voltak megelégedve mai beszédjével, vajjon milyent szeretnének jövőre. Ne féljenek, a lelkészükkel lelki közösségben élő hívek, szívesen nyilatkoznak kérdés nélkül is Önöknek csak figyelniük kell s már az istentisztelet utáu megtudhatják, helyes úton jártak-e, eltalálták-e híveik kívánságát, sikerült-e megpendíteniük szívük és lelkük húrjait s nagyon sokszor már a következő vasárnapi beszédjükhöz is megkapták az eszmét, a vezető gondolatot.

Az valószínű, hogy beszédjük eme mesgyén haladva, szükségképen valami újszerű formát és szint fog öltetni magára s sokat fog veszíteni a régi iskola hívei által oly szükségesnek ítélt biblikus beszédek saját-ságaiból, melyek telítve voltak bibliai idézetekkel, példák és eseményeknek bizonyító erejünek vélt felsorakoztatásával, azonban én ezt soha

sem tudnám egy beszéd rovására írni, ha különben tele van és duzzad beszédjük a keresztény szellemtől, ha egy alkalomszerű alapígen épülő, szerves építő beszéd. Ez szerintem mindig többet fog érni, mint egy biblikus nézőpontból háromszorta értékesebbnek ítélt régi divatu beszéd, melynek szinte szükségképpen folyó alkalomszerűtlensége miatt nincs ható ereje, eleven, élő hatása, míg emez aktualitása, elevensége, életből vett és életbe gyökerező volta folytán s mert a hívek lelkéből nőtt ki, mindig hatni fog.

4. Egy másik jelentős és fontos kellék *a beszéd közvetlensége*. Ennek megfelelni már nem nehéz, különösen, ha a két utóbb említett követelménynek: a hívek lelki világa és e lélek szomjusága ismereténél a birtokában vagyunk. Ekkor ugyanis egy előnyünk már meg van: a tárgy közvetlensége. Ez azonban még nem minden. Közvetlenség, mondhatnám így is: természetesnek kell lennie az előadás módjának is. Én a gesztusok, taglejtések, a mozdulatok és arcjátékok alkalmazásáról szólva, ez alkalmazás mikéntjének tükör előtt való betanulásánál többre becsülöm akár a mozdulatlanságot is, csak a beszéd hangja legyen közvetlen. Óvakodjunk a mesterséges pathostól! Ahol a szónoknak nem jön közvetlenül önként a lelkes, a hévvel való beszéd, ott ne akarjon deklamálni, mert az még egy félszeg mozdulatnál is visszatetszőbb s ennél sokkal jobb, ha megmarad a csendes, de közvetlen elbeszélő hangnál. Nagyon sok olyan jó beszédet ismerek, mely kiabáló, deklamáló hangon előadva, visszatetsző, mert a beszéd tárgya is, kidolgozása is olyan, hogy csendes elbeszélő hangtónust kíván. Itt különösen Ravasz László ref. püspök beszédeire hivatkozhatnám. Viszont ott is, hol a beszéd kifejezetten szónoki, telve a szónoklás mesterfogásaival, emelkedő körmondatokkal, fokozatokkal, mint pl. Fejes István sátoraljaujhelyi ref. lelkész, vagy nálunk Vári Albert vallástanár beszédei, ott is — mondom — ne akarjunk mindenáron szónokolni, deklamálni, kiabálni, hanem igyekezzünk magunkat beleélni a beszéd hangulatába, írója lelkivilágába, *engedjük* át magunkat a lelkünket önként megszálló tűznek, a szívünket átható forróságnak, a bennünk is felkellett lelki állapotnak, legyen az elragadtatás, vagy elkeseredés s a szerint beszéljünk; ne úgy, hogy szavainkon, hanghordozásunkon, mozdulatainkon, arcjátékunkon a gyakorlat, a betanultság nyomait áruljuk el, hanem szóljunk úgy, mint az apostolok, mint Péter amaz első pünköszt alkalmával, amint a lélek adja, sugalmazza azt nekünk. Lehet, hogy így is lesz bennünk hiba, mozdulatunkban valami esztetikai hiányosság, vagy éppen darabosság, nyersség, ezt azonban a jóakaratu kritika le tudja s le fogja nyesegetni, de ezáltal elkerüljük azt a hibát, mit sem a mozdulatok plastikus, sem az arcjátékok esztétikus volta ki nem pó-

tol, ki nem korrigál: elkerüljük a mesterséges, álpathost, elkerüljük azt, mit mindennek nevezhetünk, csak közvetlenségnek nem.

5. Az a kérdés már most, hogy a homiletikai szabályok szerint az itt felállított követelmények szemelött tartásával megépített és közvetlenséggel előadott beszéd *befejezett lelkészi, illetve prédikátori productum, vagy pedig van valami összefüggés, valami közös vonás és cél a különböző alkalommal elmondott beszédek között s tovább tekintve: van-e valamelyes kapcsolat a prédikálás és egyéb lelkészi tevékenység között?*

Midőn az előbbieken a jó prédikátorság egyéb feltételeit felsorakoztattam, rámutattam arra is egyuttal, hogy e tevékenység minő kapcsolatban áll a cura pastoralissal, a néplélekkel stb. E helyen csak arra akarok rámutatni, hogy a prédikátori tevékenység még csak egy része a lelkészi munkakörnek s bár nagyon jelentős része, még sem a lelkész egyetlen munkaköre s így e munkakör többi ágazataival szoros kapcsolatban kell állania: hol ez segítség amazokkal, hol azok a funkciók ezzel szemben. Hogy és mennyiben, azzal foglalkozni egy külön felolvasás volna hivatva. Inkább arra figyeljünk, hogy a különböző alkalommal mondott beszédek között kell-e lennie valamely kapcsolatnak, van-e valami közös vonás és cél azokban, illetve azok előtt? Erre a kérdésre egy jó prédikátor csak igennel felelhet. A közös célt a homiletika az építésben jelöli meg. Ezt szem elől téveszteni nem szabad soha. A jó prédikátor már állása elfoglalásakor tájékozódni kezd, hogy hol van romlás, hiány gyülekezetében s ha erre, vagy arra a felfedezésre jut, nem sajnálja a fáradságot, hogy ha kell egész beszéd-sorozatokban ennek, vagy annak a szükségét fejtegesse, hangoztassa. Ilyen építeni valója a ma és a közeljövő prédikátorának van elég. Itt nem mutatok rá egyébre, csak a két legfontosabbra: egyik a ma olyannyira szükséges áldozatkészség felkeltése az egyházi javak elvételével ért romlások kiépítése céljából, a másik az elcsatolt területeken a magyarság faji érzésének szüntelen ébrentartára. Két oly cél, két oly vezető gondolat, melyeknek ma különböző oldalokról megvilágítva, fejtegetve nemcsak egy-egy elvétel elmondott beszédben kell helyet foglalnia, hanem egész beszéd-sorozatokban szükséges foglalkozni velük s mindaddig, míg a cél el nincs érve: benne kell lüktetnie minden beszédben. Bizonyára, ha ezekkel többet foglalkoztak volna s foglalkoznának ma is papjaink, hogy egyébre ne mutassak rá: bizonyára egyetemes egyházi adóügyünk nem állana ilyen siralmasan. Mert a hívek lelkében van fogékonyság, élnek rejtett tüzek, csak odaadó, fokozatos építő és élesztgető munka kell, hogy a fogékonyságot ható erővé, a pislogó szikrát lánggá változtassa. A téma pedig hatásos, háládatos téma. Én

nem resteltem bevallani, hogy eddigi beszédeimet mind ama cél szolgálatába állítottam, hogy az áldozatkészségtől teljesen elszokott híveim lelkében az áldozatkészséget életrekeltsem. Van még más építő cél is elég, csak meg kell ragadni s meg nem fáradva munkálni értük, mert a megvalósulás és épülés folyamata, ha lassu is, de előrehaladó.

6. Végül még csak egy — a bevezetésben félig meddig érintett — körülményre akarom felhívni a figyelmüket. Ott ugyanis már említettem, hogy különösen falun élő papoknak, vajmi ritkán van alkalmuk a mai gondokkal és megélhetési mizériákkal tele világban arra, hogy minden alkalomra külön beszédet irjanak. Mondam azt is, hogy erre az elme szükséges termékenysége és a megfelelő hangulat is hiányzik. Mit csináljon hát a prédikátor, hogy még is jó prédikátor lehessen? Elővegyen egy éppen a legelső alkalommal, az első kéznyujtással elért beszédet, azt megtanulja, előadja s aztán — mint ki jól végezte dolgát — várjon ismét a következő vasárnapig? Nem, ez nem lehet. Az ilyen beszédnek semmi vonzó ereje nincs, s csak arra jó, hogy a híveinket elidegenítse. Ha beszédet nem tudunk írni, legalább meg kell válogatnunk az előttünk álló idegen beszédeket. Ki kell válogatnunk a temperamentumunkhoz illőt, a céljainknak megfelelőt, a gyülekezet szomját kielégítőt. Olyanokat, melyek úgy tárgyi vonatkozásukat, mint kidolgozásukat és belső értéküket tekintve, kimondottan jó beszédek és bárhol kiállják a kritikát. Az a kérdés, hogy mikor ezzel rendben van, a neki megfelelő, céljaival egyező beszédet kiválasztotta, megmaradjon-e annak szószerint való recitálásánál? Az a kényszerítő körülmény, hogy a beszédírás nem áll mindig módjában, még nem jogosít föl erre. Egy jó prédikátor a reá nézve idegen beszédekben csak a nála hiányzó gondolatokat keresi s ha fel is használ idegen beszédet, azt lelkén, szívéen, egyéniségén át kell szűrnie, meg kell emésztenie mielőtt előadná. Egy egy beszédnek az átolvasása sokszor egészen ellentétes gondolatokat ébreszt, vált ki lelkéből, de ez éppen nem káros, mert a főcél az, hogy a mozdulatlanul álló gondolatfolyam meginduljon.

Lehet, hogy e tanács és nézet sokak előtt ellenvetésre talál, károsnak és az önállóságot veszélyeztetőnek tűnik fel, azonban ez nem áll. Akiben egyszer kiizmosult az unitárius hit és erkölcsi felfogás, — már pedig ezt egy unitárius papról fel kell tételeznünk, — azt nem kell féltelnünk attól, hogy az idegen, más felekezetű írók gondolatai meg fogják mértelyezni. Gondolatokat pedig — beszédirodalmunk szegénységét tekintve — keresnünk kell s kapunk, nagyon szépeket kapunk ezeknél is. Egy szilárd unitárius jellemet nem rendíthet meg sem egy Prohászka, vagy Hock János katolicizmusa, sem egy Ravasz László burkolt, vagy egy Makkai Sándor nyílt kalvinizmusa. Már pedig ezeket

minden speciális vallási felfogásuk dacára, haszonnal olvasgathatjuk, hiszen munkájuk, beszédjeik a mai vallásos irodalom gyöngyei. Tanulni nagyon sokat lehet tőlük nemcsak kezdő, de még pályájukon előrehaladott prédikátoroknak is. A jó papnak valóban holtig kell tanulnia. Én az általam írásaikból ismert prédikátorok közül, mint iskolának kiváló példákat, ajánlhatom a következőket: Ki gondolatokat keres, szeret mélységekbe nézni s a mély értelmű gondolatokat tündöklő formában, ragyogó stílusban kifejezve látni, olvassa el Ravasz László beszédeit és elmélkedéseit. Aki pedig szigorúan textusszerű beszédeket, melyek csaknem a bibliamagyarázatok határát érintik, kíván tanulmányozni, vegye a kezébe Makkai könyveit. Aki vallásos elmélkedésekből, a lélek eme tükörképeiből akar hangulatot teremteni magában egy beszéd megírásához: olvassa el Prohászka elmélkedéseit, melyek Jézus egész pályafutását felölelik. Aki pedig a katolikus hitszónokok közvetlen hatású, kedvelt beszédeinek gyöngyeit akarja ismerni, lapozgassa Hock János szent beszédeit. Megjegyzem azonban, hogy ez utóbbiak a homilétikai szabályoknak valóságos arculcsapásai.

Viszont, ha valaki a közvetlen, keresetlen és természetes beszédekét óhajtja tanulmányozni, melyek egyszerű szépségükkel ragadnak el: olvassa el Győry Vilmos ev. lelkész költő beszédeit, vagy a mi szeretett püspökünk agendáit. Ki homilétikai szabályok szerint konstruált beszédekre akar iskolás példákat: olvassa el Csifó Salamon teol. tanár „Szolgálat az Úr előtt“ c. beszédgyűjteményét. Viszont, ha valaki kifejezetten a szónoki beszédek mesterfogásait akarja megismerni, annak a számára klasszikusabb példára nem tudnék hivatkozni, mint Fejes István ref. püspök beszédeire, vagy nálunk Vári Albert vallástanáréra. Vagy, hogy ma milyennek kell lennie egy alkalomszerű jó beszédnek, megláthatják Balázs András székelyderzsi, vagy Kovács Lajos brassói lelkész egyes, újabban megjelent beszédeiből. De talán elég is a szemelvényekből. Csak azt kívánom megjegyezni, hogy ezeknek az ismerete nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az urak jó prédikátorok lehessenek, mert e tekintetben mindenik a jó. prédikátor-képzésnek egy-egy évfolyama.

És most, — bár lehetne még sokat beszélni e tárgyról s mondhatnék még én is többet is — úgy gondolom, elég lesz, elég ideig igénybevettem szíves türelmüket. Tudom, hogy nem mondtam el mindent, de amit elmellőztem, azokra majd megtanítja Önöket más, vagy megtanítja az élet és a tapasztalás.

Benedek Gábor,
kökösi lelkész.